

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНОГО РЕГІОНУ

Охарактеризовано підходи до визначення чинників формування регіональної конкурентоспроможності. Визначено ієрархічність формування конкурентного середовища. Запропоновано систему чинників впливу на формування конкурентоспроможності сучасного регіону.

Ключові слова: конкурентоспроможність регіону, чинники конкурентоспроможності, конкурентне середовище, конкурентні переваги

Актуальність теми. Кожен регіон України має свої специфічні властивості, котрі створюють конкурентні переваги в розвитку його господарства. До того ж, у сьогоднішніх умовах господарювання кожен регіон веде боротьбу та змагається на ринку за обмежені природні ресурси, дешеві кредитні ресурси, висококваліфіковані трудові ресурси, іноземні та вітчизняні інвестиції, інформаційні ресурси тощо. В таких умовах аналіз чинників формування конкурентних переваг стає все більш актуальним та вимагає розробки механізмів раціонального й ефективного використання наявних, набутих та зовнішніх конкурентних переваг кожного регіону з метою його збалансованого соціально-економічного розвитку і забезпечення на цій основі належного рівня життя людей.

Аналіз наукових досліджень. Вчення про чинники регіонального розвитку традиційно відноситься до числа базових наукових категорій як суспільної географії, так і регіональної економіки. Найбільш повно система чинників регіонального розвитку представлена у наукових дослідженнях з проблем розміщення продуктивних сил, районоутворення, регіонального прогнозування та управління, регіональної політики. Найбільший внесок у вивчення системи чинників в суспільній географії стосовно розміщення продуктивних сил та регіонального розвитку забезпечили М. Пістун, О. Топчієв, В. Лажнік, С. Іщук, Я. Олійник, К. Мезенцев та ін.

Змістовний внесок для опрацювання концептуальних засад забезпечення конкурентоспроможності регіонів зробили вчені-економісти: П. Беленький, В. Воротін, Т. Ігнатова, Н. Калюжнова, О. Козловська, Л. Ковальська, В. Куйбіда, С. Максименко, Н. Мікула, Ю. Наврузов, В. Підвисоцький, И. Пилипенко, Л. Чернюк, Р. Фатхудинов, та ін.

Серед зарубіжних науковців питання чинників регіональної

конкурентоспроможності розглянуті в працях авторів: М. Kitson, R. Martin, P Tyler, R. Cellini, A. Soci, P. Krugman, L. Vrtenova та ін.

Виклад основного матеріалу. Слід виходити з того, що "конкурентоспроможність" як результативна категорія, це величина динамічна, яка змінюється під впливом багатьох чинників. Самі ж чинники впливу на конкурентоспроможність регіонів неоднакові за своєю природою, характером і ступенем дії. Конкурентне середовище в регіоні формується на різних рівнях: продукції (послуг), підприємства, регіону, держави та наддержавному рівні.

Конкурентні переваги господарства регіону визначаються фактом конкурентоздатних підприємств (мікрорівень) що утворили переваги за рахунок продуктивного використання виробничо-технологічного, фінансового потенціалу, системи управління, реалізації маркетингової політики. З іншого боку конкурентні переваги регіону визначаються конкурентним макросередовищем (рис. 1). Макросередовище складають зовнішні сили на загальнодержавному рівні: економічні, політичні, правові, технологічні, соціально-культурні тощо.

* складено автором

Рис. 1. Ієрархічність формування конкурентного середовища

З огляду на рис. 1, мезосередовище є середовищем функціонування певної території, у якому розв'язуються як проблеми управління регіоном загалом, так і окремими її складовими (підприємствами, галузями тощо). Внутрішніми силами, що визначають ядро конкурентних переваг регіону є ресурсно-виробнича база, населення, бізнес, влада. У кожного

регіону є свої особливості (конкурентні недоліки та переваги території), що обумовлюють розвиток певних виробництв, галузей. Конкурентні переваги в конкретному регіоні є результатом поєднання усіх компонентів соціально-економічного середовища даного регіону. Головне завдання полягає в тому, щоб визначити основи конкурентних переваг регіону й територій, що його складають, та втілити їх шляхом пріоритетного розвитку визначених галузей і підгалузей.

Отже, базою конкурентоспроможності територій є мікросередовище, що формує конкурентні переваги на рівні продукції (послуг) та на рівні підприємств.

Аналіз літературних джерел показує, що існують різні підходи до класифікації чинників формування конкурентних переваг на рівні продукції. Оцінку чинників конкурентоспроможності на низовому рівні більш детально характеризують такі фахівці-економісти: Н. Афанасьєв, Г. Бобровников, М. Долинська, Я. Жаліло, В. Міщенко, В. Осипов, Ю. Полунєєв та ін. [10; 12]. Науковці пропонують класифікувати чинники конкурентних переваг продукції на: "цінові" і "нецінові". Вагомими чинниками серед "цінових" виступають ціна придбання товару, витрати виробництва, собівартість. До нецінових відноситься якість продукції та послуг, організаційно-комерційні умови виробництва, (реклама, транспортування, терміни, гарантії), здатність до обміну та задовольняти потреби людини, імідж торгової марки.

Неоднозначною є думка про те, які саме чинники слід включати до переліку критеріїв оцінки і важелів формування конкурентних переваг підприємства. В найбільш широкому розумінні будь-яке середньостатистичне підприємство зазвичай включає декілька видів діяльності: 1) виробництво; 2) маркетинг і збут; 3) загальне управління й організація праці; 4) фінансове управління; 5) науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), а ефективне використання цих видів діяльності характеризує спроможність підприємства виробляти продукцію чи послуги, що мають конкурентні переваги [2; 3; 4; 9; 14; 15].

Відомий фахівець у сфері конкурентних переваг М. Портер, напряму зв'язує фактори конкурентних переваг фірми з факторами виробництва [18]. Всю сукупність факторів, що визначають конкурентні переваги підприємств певної галузі, автор представляє у вигляді декількох великих груп: людські ресурси, фізичні ресурси, ресурси знань, грошові ресурси, інфраструктура.

Регіональна конкурентоспроможність прямо залежить від ефективності регіонального соціально-економічного розвитку, і тому в найбільш загальному баченні підпорядковується дії чинників чи факторів розміщення продуктивних сил та регіонального розвитку. Саме аналіз чинників регіонального розвитку є прерогативою суспільних географів,

які здійснили значний внесок у їх вивчення. Узагальнено можна говорити про існування природних, демографічних, економічних, соціальних та екологічних чинників із подальшою їх деталізацією. Важливим завданням науки і практики є виокремлення саме тих умов і факторів, які можуть забезпечити регіону сильні конкурентні переваги, будуть сприяти розміщенню на їх території нових підприємств чи утворенню кластерів, залученню інвестицій, розвитку людського та наукового потенціалу.

На сьогодні вже очевидно, що в умовах високотехнологічних виробництв прояв таких чинників, як природні ресурси, капітал, трудові ресурси вже не означає автоматичне набуття конкурентних переваг. Це підтверджують й результати дослідження П. Беленького – "конкурентоспроможним у всьому не можна бути, важливо бути конкурентоспроможним у тому, що має значення для мешканців регіону та для суб'єктів господарювання і громадян інших регіонів (країн), з якими будуть підтримуватися економічні контакти, необхідні для задоволення потреб мешканців даного регіону" [1, с. 15]. Отже, до невирішеної частини досліджуваної проблеми конкурентоспроможності регіону слід зарахувати виділення найбільш впливових чинників, а також виявлення тих умов і факторів, які не мають видимих ознак, проте є суттєвими у забезпеченні конкурентного розвитку регіону.

Вітчизняні фахівці у сфері регіональної конкурентоспроможності П. Беленький, В. Воротін, Т. Ігнатова, Н. Калюжнова, О. Козловська, Л. Ковальська, В. Куйбіда, С. Максименко, Н. Мікула, Ю. Наврузов, В. Підвисоцький, И. Пилипенко, Л. Чернюк, Р. Фатхудинов, та ін. [1; 6; 7; 13; 8; 11], у своїх роботах вони виділяють такі чинники впливу на конкурентоспроможність регіонів: географічне положення; галузева структура і тип підприємств; типологія регіонів і рівень інтеграції підприємств; наявні підприємства і мережі, кластери; продуктивність праці в галузях економіки; людський капітал; наявність дослідницьких центрів, що дозволяють розробляти нові технології й НДДКР; інновації/регіональні інноваційні системи; інвестиційна привабливість, інтернаціоналізація і характер прямих іноземних інвестицій; розвинута ринкова, виробнича, соціальна та інституціональна інфраструктура, транспортні й інформаційні мережі, близькість міжнародних аеропортів, фінансові послуги і т.д.; сприятливий бізнес-клімат; управління та інституційний потенціал; сприятливі умови життєдіяльності (розвиток сфери послуг і комунікацій, можливості відпочинку й ін.) і високі екологічні стандарти.

Зарубіжні науковці М. Kitson, R. Martin, P. Tyler, R. Cellini, A. Soci, P. Krugman, L. Vrtenova та ін. [16; 17;] серед чинників регіональної конкурентоспроможності виділяють: людські ресурси; продуктивне середовище; підприємницьку культуру; секторальну структуру економіки;

Група чинників	Чинники	Основні складові
Чинники внутрішньої дії	Фактори місця	- суспільно-географічне положення - функціональна сумісність;
	Умови конкуренто-спроможності	- економічні; - екологічні; - умови попиту;
	Ресурсні	- природні; - людські; - інноваційні; - інвестиційні; - фінансові; - інфраструктурні;
	Виробничі	- спеціалізація господарства; - форми організації виробництва; - рівень інтеграції підприємств; - розвиток техніки та технологій; - стан та динаміка НТП.
	Соціально-демографічні	- демографічна ситуація; - зайнятість населення; - розселення; - рівень доходів; - соціальний захист населення;
	Управлінські	- органи управління; - інституційний потенціал; - регіональний маркетинг; - організація бізнесового середовища; - імідж території;
Чинники зовнішньої дії	Економічна ситуація	- рівень розвитку економіки; - стабільність макроекономіки;
	Економічна політика держави	- інноваційна політика; - фіскальна політика; - бюджетна політика; - валютна політика; - торгова (зовнішньоекономічна) політика;
	Політико-правові	- нормативно-правова база господарювання; - політична ситуація;
	Регіональна політика	- політика регіонального розвитку; - захист товаровиробників; - міжбюджетні відносини;
	Міжнародні (міждержавні)	- глобалізаційні процеси; - міжнародний поділ праці; - транскордонне співробітництво; - зовнішньоекономічна діяльність.

* - розроблено автором

Рис. 2. Чинники формування конкурентного середовища регіону*

інтернаціоналізацію; інфраструктури (базову, технологічну, знань, якості місця); рекламу економіки та експорту; регіональну політику; освітню, технологічну, галузеву політику; збереження навколишнього середовища.

Синтезуючи напрацювання приведених вище фахівців автору вдалось виділити наступні визначальні чинники впливу на конкурентоспроможність регіонів (Рис. 2). Всі ці чинники можуть як підвищувати, так і знижувати конкурентоспроможність регіону. Проте однієї наявності чинників недостатньо для забезпечення конкурентних переваг. Успіх конкурентних переваг залежить від того, як приведені чинники використовуються і де застосовуються. До того ж значення окремих чинників залежить від специфіки галузей та сфер господарства регіону. Чинники, котрі в одних галузях господарства виступають на перший план, в інших – стають другорядними. Більше того, один і той же чинник на різних стадіях технологічного процесу діє з різною інтенсивністю. Змінюється співвідношення між чинниками та ступенем їх значущості в міру розвитку науки і техніки.

Фактори місця. Традиційним географічним чинником, що впливає на регіональну конкурентоспроможність є *суспільно-географічне положення* території. Вигідність суспільно-географічного положення регіону в значній мірі визначає рівень його конкурентоспроможності та ступінь сформованості територіальної структури господарського комплексу, забезпечує йому значні конкурентні переваги та здатність розвиватись більш швидкими темпами.

Це відбивається на рівні розвитку господарських зв'язків та умовах економічного розвитку регіонів держави. Сприятливе розміщення регіону відносно інших держав створює йому кращі можливості безпосередньо проводити зовнішньоекономічну діяльність, створюючи при цьому йому конкурентні переваги у порівнянні з іншими регіонами.

Особливим потенціалом розвитку володіють регіони зі столичним, приморським, прикордонним суспільно-географічним положенням; регіони, що є близькими до полюсів економічного зростання та центрів розвитку; регіони, що розташовані на транспортних коридорах тощо. Периферійні регіони та регіони з несприятливими географічним положенням часто виявляються менш конкурентоспроможними. Проте, несприятливі умови та брак ресурсів мають стимулювати інноваційний тип розвитку регіону – типовим прикладом успішного подолання обмежень географічного положення є Японія.

Певним чином інтегруючим чинником регіональної конкурентоспроможності виступає *функціональна сумісність* різних видів людської діяльності на певній території. Тут вплив агломераційних, каркасних ефектів може як підвищувати КСП територій, так і гальмувати

ii.

Умови конкурентоспроможності. Економічні умови впливають на регіональну конкурентоспроможність передусім через механізм функціонування ринкових відносин. Тут важливим є фактор ринкової кон'юнктури (співвідношення попиту і пропозиції на продукцію галузей спеціалізації регіонів), його циклічні та нециклічні прояви, ємність та масштаби місцевого ринку, наявність платоспроможного попиту, рівень конкуренції в регіоні тощо. **Екологічні умови** на регіональну конкурентоспроможність істотно впливають через рівень забруднення природного середовища, що проявляється через надмірну концентрацію шкідливих речовин (порівняно із фоною, гранично допустимою нормою) і, як наслідок, відображається на здоров'ї людей. Конкурентоспроможність забруднених регіонів знижується, знижується їх інвестиційна привабливість, можливості прискореного розвитку.

Ресурсні чинники. В суспільній географії традиційно найбільша увага надається оцінці такого чинника регіонального розвитку, як локалізація ресурсів. **Природні ресурси** здійснюють визначальний вплив на розвиток тих чи інших видів діяльності регіону. Наявність високородючих земель встановлює пріоритетний розвиток агропромислового виробництва. Таким чином розвиток сільськогосподарського виробництва потребує підвищення продуктивності земельних ресурсів в напрямку постійного їх відтворення та раціонального використання. Стан лісового господарства залежить від кількості та якості лісових масивів. Від такого природного ресурсу як вода цілком залежать такі види функціонування як рибне господарство, вирощування сільськогосподарських культур на зрошуваних землях, виробництво продукції хімії органічного синтезу, очищення первинної текстильної сировини [4].

Серед провідних складових конкурентоспроможності країн міжнародні експерти виокремлюють **трудові ресурси**, їх якісні та кількісні характеристики. Саме трудовим ресурсам належить визначальна роль у забезпеченні та підвищенні конкурентоспроможності регіонів. Від розумових та фізичних здібностей робітників, їх кваліфікації, освіти й досвіду роботи залежить організація та управління виробничим процесом. Освітній рівень робочої сили впливає на швидке сприйняття нової інформації та ефективного застосування нової техніки та технології, що дозволяє регіону одержати конкурентні переваги над іншими.

Інвестиційні чинники впливу на конкурентне середовище регіонів держави проявляються, перш за все, через забезпечення їх інвестиційної привабливості. Інвестиційна привабливість регіону дає уявлення про мотивацію поведінки різних типів інвесторів, визначає напрямки формування сприятливого інвестиційного середовища задля залучення іноземних інвестицій у пріоритетні напрямки економічної діяльності.

Запорукою ефективного соціально-економічного розвитку регіону за сучасних умов господарювання є залучення інвестиційних ресурсів у формі кредитів, лізингу, вкладень в основний капітал тощо.

Спроможність регіональних господарських комплексів конкурувати на міжнародних ринках й швидко адаптуватися до зміни технологій виробництва пов'язана з їх потенціалом *інноваційного розвитку*. Інноваційний вплив на формування конкурентного середовища залежить від стану та динаміки НТП: рівня розвитку техніки та технологій, продуктивності праці й надійності обладнання, гнучкості виробничих процесів. Розвиток НТП здійснює суттєвий вплив на формування конкурентного середовища регіонів. Наукові розробки визначають можливість застосування нових технологій, запровадження нових наукомістких, екологічно безпечних виробництв. Досягнення в науці дозволять створити технічну базу всієї національної економіки, яка в свою чергу забезпечить зміни в структурі суспільного виробництва.

Однією з важливих умов створення конкурентних переваг регіону є наявність власних *фінансових ресурсів*. Наявність власних коштів великою мірою визначає можливості регіону для створення інновацій, підвищення продуктивності праці, інвестиційну активність регіону і формує його привабливість для інших інвесторів.

Інфраструктурні чинники характеризують наявність відповідної до сучасних умов господарювання виробничої, соціальної та ринкової інфраструктур, що дозволяють залучати в регіон певні види ресурсів, їх ефективно використовувати, створювати при цьому конкурентні переваги й формувати конкурентне середовище загалом.

Підвищення значення інфраструктури в створенні конкурентних переваг регіонів приводить не тільки до підвищення ролі внутрішніх чинників в конкуренції, але і до зсуву акцентів в конкурентних процесах – з конкурентоспроможності фірм на конкурентоспроможність територій і місць. Відбуваються суперечливі процеси – з одного боку, глобалізація і комунікації дозволяють фірмам конкурувати глобально, на світовому ринку, посилюючи акценти конкурентоспроможності фірм. З іншого боку, значна частка інфраструктури прив'язана до географічного простору – дороги, банки, енергетичні мережі, виставкові зали і бізнес-центри, університетські містечка, технопарки, швидкісні автотраси і лінії метро. Регіони, що найбільш забезпечені інфраструктурою стають власниками конкурентних переваг. Через це, не зважаючи на глобалізацію ринків посилюється територіальний аспект конкурентоспроможності. Для конкурентоспроможності фірм велике значення має їх розміщення в місцях, забезпечених інфраструктурою, для конкурентоспроможності регіонів – забезпеченість регіонів інфраструктурою.

Виробничі чинники. Спеціалізація регіонів, що склалася історично,

посилює чи послаблює конкурентні позиції регіонів. До того ж сформована база господарського розвитку вже може бути використано, як конкурентна перевага регіону. Конкурентними перевагами компаній в умовах ринкової економіки є посилення спеціалізації, що призводить до більшої залежності з іншими фірмами, організаціями, постачальниками. Як наслідок, фірми все частіше стають частиною мереж або кластерів, в рамках яких вони можуть отримати переваги від об'єднання ресурсів і обміну інформацією.

Існуючі *технології* виробництва здебільшого приводяться до руху структурними змінами економіки, тому для досягнення вищих темпів зростання економіки і збільшення зайнятості регіони повинні проявляти активність в більш швидкозростаючих та перспективних галузях економіки, а не лише у галузях своєї існуючої спеціалізації. Вплив галузевої структури регіональної економіки на конкурентоспроможність регіону відображено у визначенні з "Шостого періодичного звіту Європейської Комісії" від 1999 року: "...несприятлива галузева структура разом з недостатніми можливостями для інновацій, мабуть, є одними з найважливіших чинників, що лежать в основі недостатньої конкурентоспроможності ...", а також – "...ступінь концентрації виробництва в прогресивних і таких, що характеризуються високою доданою вартістю продукції секторах в протилежність секторам з примітивним виробництвом, що не створюють високої доданої вартості, можливо, має таке ж значення, як власне міжгалузеві відмінності в рівні зайнятості" [19].

Визначальними є самі територіальні *форми організації виробництва*, ефективність діяльності та продуктивність яких визначає регіональну конкурентоспроможність. Головними тут є кластерна організація виробництва, технополіси, технопарки тощо. Оскільки регіональні економіки мають певну спеціалізацію (як у державі так і на міжнародних ринках – за умови їх інтегрованості у світову економіку), то конкурентні переваги регіонів деякі дослідники розглядають з погляду конкурентних переваг конкретних галузей регіональної економіки, що отримані в результаті процесів кластеризації.

Соціально-демографічні. Соціальні чинники забезпечення та підвищення конкурентоспроможності регіону в значній мірі обумовлені ефективністю реалізації соціальної політики, зокрема створенням належних умов для відтворення робочої сили, ефективної зайнятості населення, поліпшення демографічної ситуації, соціальним захистом населення, вдосконаленням структури споживання продукції.

Важливим напрямком відтворення робочої сили є звичайна демографічна ситуація, яка визначається рівнем народжуваності та смертності. Зниження народжуваності призводить до старіння населення, що веде до зниження попиту на товари для дітей і, відповідно, зростання

попиту на товари для старшого покоління. Також це призводить до збільшення демографічного навантаження на населення працездатного віку.

Конкурентні переваги регіону не можуть бути досягнуті без підвищення життєвого рівня населення, забезпечення високого рівня зайнятості та доходів мешканців регіону. Розуміння того, що люди і їх розвиток є найважливішою сферою суспільного розвитку, почало набувати все більшого розповсюдження і поступово матеріалізуватися у відповідних програмах розвитку. Так, щоб забезпечити зростання середньої тривалості життя, необхідно поліпшити добробут людини, тобто забезпечити її роботою, створити сприятливі умови для праці тощо [2, с.16]. Тому вважаємо, що регіон вцілому не буде конкурентоспроможним, якщо не буде забезпечений належний рівень людського розвитку. Це передбачає зайнятість населення, високий рівень доходів, сприятливу екологічну ситуацію у регіоні, належну систему соціального захисту та здоров'я населення та ін.

Управлінські чинники. Ефективний регіональний розвиток та висока регіональна конкурентоспроможність в значній мірі залежить від ефективності прийняття управлінських рішень. Тож, сучасне управління регіональною конкурентоспроможністю повинне бути спрямоване на створення та використання регіональних конкурентних переваг, взаємовигідності взаємовідносин з вітчизняними і зарубіжними економічними суб'єктами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємництва.

Основними **зовнішніми чинниками** формування конкурентного середовища регіонів є економічна ситуація та економічна політика держави, регіональна політика, політико-правові та міжнародні чинники.

Економічна ситуація в своїй основі не є безпосередньою рушійною силою підвищення конкурентоспроможності регіону, проте вона є необхідною умовою для забезпечення сприятливих стартових позицій регіонів, підприємств та продукції у конкурентній боротьбі в умовах глобального та внутрішньодержавного економічного простору. Рівень макроекономічного розвитку та макроекономічна стабільність є основою для стабільності функціонування економіки регіону, підприємства, стабільності виробництва продукції. У підсумку, економіка не може зростати, якщо макроекономічне середовище не є стабільним та сприятливим.

Важливими чинниками, що здійснюють вплив на формування конкурентного середовища регіонів держави, є фіскальна, інноваційна, бюджетна, валютна, торгова, митна політика держави, розробка й реалізація законодавчих актів, котрі стимулюють розвиток економіки, державна система стандартизації і сертифікації, правовий захист,

діяльність політичних партій, рухів, які формують соціально-політичну обстановку в країні. Тобто, про підвищення конкурентних переваг окремо взятого регіону можна говорити в умовах країни, що визначаються макрополітикою формування конкурентного середовища регіонів, стійкою економікою та в сприятливій розстановці соціальних і політичних сил.

Регіональна політика. За сьогоденних умов регіональна політика стає вагомим інструментом просторового регулювання соціально-економічного розвитку, особливо в тих сферах, де дія ринкових важелів обмежена (соціальної, екологічної, науково-технічної). Тому саме регіональна політика повинна стати універсальним засобом ефективного використання внутрішніх резервів підвищення регіональної конкурентоспроможності, спрямованої на формування та ефективне використання регіональних конкурентних переваг без порушення інтересів інших регіонів країни та повинна відображати структуру економіки регіону у відповідності до пріоритетів його розвитку.

Щодо правових **чинників**, то їх вплив безпосередньо пов'язаний зі створенням відповідного правового поля для регулювання конкурентних відносин регіонів держави.

Міжнародні чинники Тут окремої уваги заслуговують чинники глобалізації та регіоналізації, тобто прояву глобалізаційних процесів на регіональному та локальному рівнях. Формування глобальних виробничих, торгових, логістичних, інформаційних мереж подекуди істотно впливають на територіальну спеціалізацію та конкурентоспроможність регіонів, а за умови відсутності конкурентних переваг зумовлюють процеси регіональної деградації.

Висновки. Ключовим, узагальнюючим чинником формування регіональних конкурентних переваг є регіональна синергія, яка знаходить прояви в спеціалізації, кооперації й конкуренції. Конкурентні переваги регіону досягаються за рахунок як конкурентних переваг її підприємств, галузей та підгалузей, так і системи їх взаємодії. В результаті ефективного використання всієї сукупності наявних регіональних чинників та жорсткої конкурентної боротьби за залучення певних ресурсів регіони держави формують конкурентні переваги, які і є основою для забезпечення та підвищення їх конкурентоспроможності. Тут у конкурентній боротьбі грає той регіон, який є лідером і має найкращі конкурентні переваги у порівнянні з іншими, ефективно використання яких дозволить сформувати конкурентне середовище регіонів у майбутньому.

Рецензент – кандидат географічних наук, молодший науковий співробітник А. В. Орещенко

Література:

1. Беленький П.Ю. Конкурентність на транскордонних ринках / Беленький П.Ю., Мікула Н.А., Матвеев Є.Е. – Львів: ІРД НАНУ, 2005. – 214 с.
2. Владимірова І.Г. Дослідження рівня транснаціоналізації компаній / І.Г. Владимірова // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 6. – С. 99–114.
3. Ворст Й. Экономика фирмы / Й. Ворст, П. Ревептлоу. – М.: Высш. шк., 1994. – 272 с.
4. Іщук С. Виробничий потенціал промислових підприємств: проблеми формування і розвитку / С. Іщук. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2006. – 278 с.
5. Іщук С.І. Розміщення продуктивних сил (теорія, методи, практика): Навч. посіб. – К.: ЄУФІМБ, 1999. – 185 с.
6. Калюжнова Н. Я. Конкурентоспособность российских регионов в условиях глобализации / Томский межрегиональный ин-т общественных наук. – М. : ТЕИС, 2004. – 526с.
7. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: Монографія – Луцьк: Надстиря, 2007 – 420 с.
8. Козловская О. В. Конкурентоспособность региона как основа его стратегического развития. Томск ТГУ 2006г. 236 с.
9. Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики / Беленький П.Ю., Пономаренко В. С., Кузьмін О.Є. – Х.: вид-во ХДЕУ, 2006. – 247 с.
10. Міщенко В. Я. Регіональна економіка виробничо–підприємницької діяльності / В. Я. Міщенко – К.: ІСДО, 2004. – 256 с.
11. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
12. Осипов В. І. Оценка конкурентоспособности продукции производственного назначения: методичний посібник / В. І. Осипов, О. А. Стрелец. – О., 2001. – 152 с.
13. Пилипенко И.В. Конкурентоспособность стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы / Московский гос. ун-т им. М.В.Ломоносова. – М.; Смоленск : Ойкумена, 2005. – 495с.
14. Продиус Ю. И. Формирование системы обеспечения конкурентоспособности промышленности: [монография] / Ю. И. Продиус. – Одеса : ОГПУ "АстроПринт", 1999.
15. Царенко О. В. Класифікація факторів конкурентних переваг промислових регіонів / О.В. Царенко // Економічний простір: [збірник наукових праць]. – № 22/2. – Дніпропетровськ: вид-во ПДАБА, 2009. – С. 13–16.
16. Kitson M., Martin R., Tyler P. Regional Competitiveness: An Elusive

yet Key Concept? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.regionalobservatories.org.uk/aro_regional_competitiveness.pdf.

17. Krugman P. Competitiveness: a dangerous obsession // Foreign Affairs, vol. 73(2), March – April, 1994 – pp. 28 – 44.

18. Porter M. How competitive forces shape strategy // Harvard Business Review. – 1979. – Vol. 57. – № 2 (March-April). – P. 137–145.

19. Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of Regions in the European Union [Электронный ресурс]. European Commission, Luxembourg. – 1999. – Режим доступа до джерела: <http://ec.europa.eu>.

В. Ковальчук, С. Запотоцкий

ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ФОРМИРОВАНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СОВРЕМЕННОГО РЕГИОНА

Охарактеризованы подходы к определению факторов формирования региональной конкурентоспособности. Определена иерархичность формирования конкурентной среды. Предложена система факторов влияния на формирование конкурентоспособности современного региона.

Ключевые слова: конкурентоспособность региона, факторы конкурентоспособности, конкурентная среда, конкурентные преимущества

V. Kovalchuk, S. Zapototcky

FACTORS OF INFLUENCE ON THE FORMATION OF COMPETITIVENESS OF A MODERN REGION

The approaches to the determination of factors of the regional competitiveness formation are described. The hierarchical formation of a competitive environment is defined. The system of factors of influence on the formation of competitiveness of a modern region is proposed.

Key words: regional competitiveness, factors of competitiveness, competitive environment, competitive advantage.

Надійшла до редакції 1 березня 2012 р.